

RAPORT Z EWALUACJI WEWNĘTRZNEJ

w roku szkolnym 2012/2013

Podstawy prawne nadzoru pedagogicznego.

- Konstytucja RP – art. 70 ustęp 3 „Zasady nadzoru pedagogicznego nad szkołami i zakładami wychowawczymi określa ustawa”.
- Ustawa o systemie oświaty art.33 i dalsze.
- Rozporządzenie MEN z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2009r. Nr 168, poz. 1324).

OBSZAR: Efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.

WYMAGANIE: 1.4. Respektowane są normy społeczne.

Data sporządzenia: 20 czerwca 2013 roku

Raport przeznaczony jest dla:

1. Dyrektora szkoły.
2. Rady Pedagogicznej.
3. Rodziców uczniów klas 0-VI

Autorzy:

Maria Batko – Kotaś
Monika Czekańska – Buła
Iwona Gawrońska – Lacheta
Maria Głowacka
Dorota Przebinda
Beata Żądło

I. WSTĘP

1. Opis przedmiotu ewaluacji.

Ewaluacja wewnętrzna została przeprowadzona w **obszarze:**

Efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.

Wybrane **wymaganie to: 1.4. Respektowane są normy społeczne.**

Uzasadnienie istoty wymagania

W załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 roku w sprawie nadzoru pedagogicznego jednym z wielu wymagań jakie stawia państwo wobec szkół jest respektowanie norm społecznych oraz kształtowanie pożądanych postaw wśród uczniów.

Obowiązkiem szkoły jest wyposażanie młodego człowieka w umiejętność dostosowywania się do powszechnie akceptowanych norm społecznych, wykształcenie w nim określonych postaw. Próbując upowszechniać wartości i filozofie edukacyjne zdefiniowane w wymaganiach, poproszono ekspertów w danych dziedzinach o wyrażenie opinii na ich temat.

Poniżej prezentujemy tekst prof. dr hab. Piotra Sztompki na temat wymagania "Respektowane są normy społeczne".

„Wprowadzenie młodego pokolenia do godnego i skutecznego uczestnictwa w nowoczesnym społeczeństwie wymaga przekazania w procesie socjalizacji (zwanego czasami akulturacją) dwóch rodzajów treści: (a) wiedzy, wiadomości, informacji, metod myślenia, strategii rozwiązywania problemów, umiejętności odróżniania prawdy od fałszu – czyli inaczej wyrobienia niezbędnych kompetencji intelektualnych, (b) wartości, reguł, norm, wrażliwości etycznej, zdolności odróżniania dobra od zła – czyli inaczej wyrobienia niezbędnych kompetencji moralnych.

Tradycyjnie, główny ciężar zadania (b), czyli wychowania moralnego, spoczywał na rodzinie, podczas gdy szkoła mogła skupiać się głównie na zadaniu (a). Jednakże postępujące osłabienie rodziny w epoce tzw. „późnej nowoczesności” i konkurencyjnego kapitalizmu: rozluźnienie więzi rodzinnych, ograniczenie czasu i uwagi poświęcanych dzieciom – będące wynikiem zawodowego zaangażowania większości kobiet, a także rosnącej koncentracji obojga rodziców na sprawach zawodowych, związanych z materialnym statusem rodziny, zmniejsza istotnie możliwości skutecznego wychowania moralnego w rodzinie. Oczywiście jeszcze mocniej problem ten występuje w rodzinach rozbitych czy patologicznych, a skala takich przypadków również gwałtownie się zwiększa. Do tego dodać trzeba rosnący obszar oddziaływań pozarodzinnych: telewizji, Internetu, gier komputerowych, masowych form rozrywki, które niekiedy niosą treści amoralne i dewiacyjne. W rezultacie obserwujemy potęgujące się zjawiska patologii wśród młodzieży. W tej sytuacji konieczne jest istotne zwiększenie roli szkoły w kształtowaniu kompetencji moralnych uczniów, co stanowić może substytut malejącej roli rodziny.

Podkreślenie w wymaganiu 1.4 „respektowania norm społecznych” jako istotnego efektu pracy pedagogicznej, jest ze wszech miar trafne.

Przekaz reguł społecznych młodemu pokoleniu dotyczy: (a) wartości, czyli godnych, społecznie akceptowanych celów postępowania (np. wagi edukacji, sukcesu, samorealizacji, kariery zawodowej, osiągnięć sportowych, służby społecznej itp.), (b) norm społecznych, czyli godnych, społecznie akceptowanych sposobów, środków osiągania celów wskazanych przez wartości (np. zdyscyplinowanej i konsekwentnej nauki, rzetelnej pracy, upartego treningu, inicjatywy i przedsiębiorczości, udziału w aktywności pro-społecznej itp.), (c) wzorów osobowych, czyli więzek wartości i norm wskazujących pożądane sposoby realizowania ról społecznych (np. roli ojca, policjanta, urzędnika, polityka, sportowca, księdza itp.). Zarówno wartości, normy społeczne jak i wzory osobowe grupują się w swoiste zbiory wyróżniające się treścią i poziomem społecznej ważności, od prawa stanowionego, poprzez moralność (czy obyczaj) regulującą istotne relacje międzyludzkie, aż po zwyczaje czyli drobiazgowy regulacje codziennych zachowań (np. sposobu wyrażania się, ubierania, jedzenia, higieny osobistej, *savoir vivre*'u itp.). Treść wartości, norm i wzorów osobowych może być określona albo pozytywnie, przez wskazanie czego wymagają, jak zgodnie z nimi powinniśmy się zachowywać, albo negatywnie poprzez wskazanie czego zabraniają, jak postępować nie powinniśmy.

W jaki sposób szkoła może aktywnie przekazywać i wpajać uczniom reguły społeczne?

Odwołać się może do trzech strategii: (a) argumentacji dyskursywnej, (b) prezentowania dobrych przykładów w działaniach i postawach kierownictwa szkoły i grona pedagogicznego, a także przykładów osobowych z obszaru pozaszkolnego – znanych uczniom programów telewizyjnych, filmów, książek, czasopism, Internetu, (c) budowania w szkole kontekstu materialnego i psychologicznego, wytwarzającego w uczniach poczucie bezpieczeństwa i zaufania.

Strategia dyskursywna to po prostu formułowanie treści obowiązujących reguł: definiowanie wartości i norm, zarysowywanie wzorów osobowych wraz z argumentacją wskazującą dlaczego są to pożądane sposoby postępowania. Równolegle wskazywać trzeba na odmiany dewiacji, czyli odstępstw od norm, szkodliwe społecznie reguły czy wzorce subkulturowe, szczególnie rażące występki czy przestępstwa. Stosując tę strategię należy pogłębiać argumentację etyczną nie ograniczając się do stwierdzenia, że tak trzeba a tak nie wolno, ale wskazując na fakt społecznego, czyli wspólnotowego życia każdego z nas, niezbędność kooperacji i stąd konieczność swobodnego „oliwienia” międzyludzkich relacji tak, aby nikt nie czynił innemu tego, czego sam nie chciałby doznać od innych. I odwrotnie – wskazywać należy jak naruszanie reguł rodzi chaos, anarchię, nieufność, niepewność i nieprzewidywalność i w efekcie szkodzi wszystkim, z dewiantami włącznie. Skuteczne wydaje się wytwarzanie u uczniów pozytywnego snobizmu, czy mody na pewne pożądane zachowanie. Na przykład z plagą palenia papierosów można walczyć poprzez opisywanie doświadczeń amerykańskich – zawsze dla młodych ludzi atrakcyjnych - gdzie palenie traktowane jest dzisiaj jako coś w złym stylu, poważny „obciach”. Dobra taktyka pedagogiczna polega na odwoływaniu się do konkretnych przykładów, złych i dobrych: zarówno bulwersujących zbrodni, co wyzwala instynkt moralny uczniów (przykład: spontaniczne „białe marsze” w sprzeciwie przeciw haniebnym przestępstwom), jak i do przypadków sukcesu, sławy zdobytych rzetelnym wysiłkiem (tutaj bardzo przemawiają przykłady wybitnych mistrzów sportu). Również argumentacja ogólna na temat potrzeby regulacji społecznych może odwoływać się do dziedziny sportu, wskazując np. na reguły piłki nożnej czy siatkówki i rozważając z uczniami co by było, gdyby regulaminów i sędziego na boisku zabrakło. Strategie dyskursywną realizować można na lekcjach wychowawczych, lekcjach religii (gdzie akcent na chrześcijański etos powinien być mocniejszy niż na treści czysto teologiczne), czy lekcjach etyki (jeśli takie są w szkole prowadzone). Ale duże szanse na wprowadzanie takiej tematyki i odpowiedniej argumentacji dają także lekcje literatury czy języka polskiego, gdzie przeprowadzać można ocenę postępowania bohaterów powieściowych, teatralnych czy filmowych, oraz lekcje historii, gdzie plejada godnych szacunku bohaterów i zasługujących na potępienie złoczyńców jest niezwykle bogata, a analiza ich postępowania jest konkretna i atrakcyjna.

Wydaje się, że jeszcze ważniejsze od strategii dyskursywnej jest wychowanie poprzez dobry przykład własny. Szkoła stanowi pewien mikrokosmos społeczeństwa i to kto jej zadania realizuje, jak jest zorganizowana, jakimi regułami się rządzi i jak te reguły są egzekwowane, decydująco wpływa na

postawy uczniów. Zachowując niezbędny dla utrzymania autorytetu dystans, zarówno dyrekcja jak i nauczyciele powinni tworzyć wrażenie poważnego partnerstwa z uczniami, być otwarci na ich żądania czy postulaty, podejmować dialog i uwzględniać uczniowskie sugestie czy inicjatywy, słowem kreować wspólnotę nauczanych i nauczających. Regulamin szkolny (a więc mikrowzorzec szerszych regulacji społecznych) winien być sformułowany przejrzysto i jednoznacznie; tak aby dla ucznia było jasne co mu wolno, a czego nie wolno. Ale jeszcze ważniejsza jest konsekwencja, rzetelność i sprawiedliwość w egzekwowaniu wymagań. Dotyczy to przede wszystkim ocen ze wszystkich przedmiotów. Ale także nie może być przypadków pobłażliwości nawet wobec drobnych wykroczeń (podejście znane jako „zero tolerancji” jest najbardziej skuteczne), repertuar kar musi być odpowiedni do wagi wykroczenia i wreszcie musi być stosowany równo wobec wszystkich, bez nepotyzmu, faworyzowania niektórych, czy „prześladowania” innych. Ale stosowanie regulaminu, to nie tylko karanie, ale także nagradzanie

przypadków wzorowego, zgodnego z regułami postępowania. Ta strona działalności pedagogicznej, często niestety zaniedbywana, jest co najmniej równie ważna jak wymierzanie kar.

Oczywiście musi kierować się tymi samymi zasadami: konsekwentnie nagradzać każdego wyróżniającego się ucznia, zachowywać odpowiednie proporcje nagród i przykładać równą miarę do wszystkich uczniów, nie faworyzując nikogo. Zwłaszcza w odniesieniu do nagród niezwykle istotna jest przejrzystość i pełne informowanie całej społeczności uczniowskiej.

Dodatkowo, stosowanie przez dyrekcję środków dyscyplinujących i nagradzających wobec samego grona nauczycielskiego (np. w postaci awansu czy degradacji), może mieć efekt wychowawczy wobec uczniów wtedy, gdy oceny są zgodne z ich własnymi opiniami, czy intuicjami. Dlatego, oczywiście jedynie w wyższych klasach, pożądaną byłoby wprowadzenie anonimowych ankiet oceniających nauczycieli przez uczniów, które byłyby do wglądu dyrekcji szkoły i mogły stanowić jeden z czynników decydujących np. o awansie, czy odsunięciu od pewnych zajęć.

Kreowanie godnych naśladowania wzorów osobowych poprzez własne postawy i działania personelu szkoły jest jednym z czynników niezbędnych dla wytworzenia się w szkole klimatu zaufania. Zaufanie ucznia do nauczyciela sprzyja oczywiście także przekazywaniu wiedzy, ale przy przekazywaniu wartości, norm i wzorów osobowych jest warunkiem absolutnie koniecznym.

Wycucie jakiegokolwiek fałszu, hipokryzji, dwulicowości jest u młodych ludzi bardzo duże i gdy nauczyciel co innego głosi, a co innego sam czyni, czego innego wymaga od uczniów niż od siebie samego – edukacja moralna nie może być skuteczna. Przeciwnie, może to kompromitować reguły prezentowane werbalnie, deklarowane tylko, a nie realizowane. O ile przy przekazywaniu wiedzy zaufanie dotyczy przede wszystkim kompetencji nauczyciela, jego znajomości przedmiotu, którego uczy, o tyle przy przekazywaniu reguł społecznych wymagania i oczekiwania są znacznie bardziej złożone: chodzi o prawdomówność, uczciwość, rzetelność, postępowania „fair” i spolegliwość, czyli zainteresowanie problemami uczniów i gotowość do udzielenia rady i pomocy.

Przykłady i wzorce właściwego postępowania mogą płynąć nie tylko z wewnętrznych sytuacji szkolnych, ale i z szerszego społecznego kontekstu działań, czy zdarzeń z którymi uczeń styka się poza szkołą, czy to w doświadczeniach własnych czy poprzez media, Internet, film, literaturę itp. Lansowanie postaci bohaterów, czynów godnych szacunku, postaw szlachetnych – i potępienie działań i postaw haniebnych, to ważny aspekt kilku „normalnych” przedmiotów szkolnych, nie zorientowanych wyłącznie na sprawy moralne: lekcji języka polskiego czy literatury, historii, religii, lub bardziej już wprost gdy w szkole wprowadzone są lekcje z etyki. Nacisk na treści aksjologiczne jest w programach takich przedmiotów szczególnie ważny.

Dochodzimy tutaj do trzeciej istotnej strategii wpajania uczniom właściwych postaw aksjologicznych, tworzenia odpowiedniego kontekstu materialnego i społecznego. Szkoła wychowująca, to szkoła przyjazna uczniom, w której czują się dobrze, bezpiecznie, „rodzinnie”, która tworzy środowisko stabilne i przewidywalne. Do takiej szkoły można mieć zaufanie, a to stanowi – jak wskazywaliśmy wcześniej – warunek skutecznego oddziaływania etycznego. O takim, budzącym zaufanie charakterze szkoły decydują dwa rodzaje czynników (a) materialne, czyli inaczej infrastruktura szkoły, (b) organizacyjne, czyli inaczej formy społecznych relacji. Bardzo istotne są czynniki materialne:

wyposażenie, porządek, czystość, schludność i to na co młodzież zwraca szczególną uwagę – nowoczesność (np. dostępność komputerów czy Internetu, projektorów multimedialnych, zgodne ze standardami dzisiejszej nauki i techniki wyposażenie pracowni eksperymentalnych czy warsztatów). Ale równie dużą wagę w wytwarzaniu zaufania do szkoły odgrywa jej organizacja. Chodzi o dobrą organizację czasu uczniów, dyscyplinę odbywania zajęć, stabilność i przejrzystość regulaminów, czy kryteriów ocen szkolnych, oraz poczucie, że wszystko co dzieje się w szkole jest przedmiotem życzliwego, ale skrupulatnego nadzoru i kontroli ze strony władz szkolnych. Uczeń musi mieć poczucie dostępu do otwartej, gotowej rozważyć jego problemy i pomóc je rozwiązać instancji: czy będzie to wychowawca, opiekun klasy, czy dyrektor szkoły – a w razie potrzeby i kuratorium. Musi wiedzieć, że gdy spotyka go krzywda ze strony kolegi, może bez obaw zwrócić się o pomoc do nauczyciela, a gdy odczuwa niesprawiedliwość w traktowaniu przez nauczyciela – do dyrektora szkoły. Tego rodzaju sytuacja, poprzez ukształtowane zaufanie, uwalnia spontaniczność, inicjatywy uczniowskie, racjonalnie krytyczne postawy wobec grona nauczającego, a także nauczanych treści.

Wśród czynników organizacyjnych trzeba jeszcze wspomnieć o edukacji moralnej poprzez aktywność samorządu szkolnego, a także uczestnictwo w oddolnie tworzonych kółkach zainteresowań, akcjach hobbystycznych, projektach udzielania pomocy potrzebującym, a także grupach sportowych. Tutaj kształtują się sieci współpracy i lojalności, rodzą przyjaźni i kontakty, słowem „kapitał społeczny” w mikroskali. Szkoła musi stwarzać warunki dla wyzwania takich inicjatyw, mobilizować je i wspierać. Szczególnie zaniedbana dziedzina to sport w szkole. Sport drużynowy to niezwykle ważne pole dla wpajania poczucia współzależności od innych, reguł kooperacji, „fair play”, ale także godnego współzawodnictwa i konkurencji, oraz ogólniejszej motywacji sukcesu. Sport indywidualny to z kolei cenny sposób wyrabiania więzi ze szkołą, rodzenia się tak ważnej w dorosłym życiu dumy z „firmy”, którą się reprezentuje, a także źródło popularnych wzorów osobowych dla innych uczniów, kibicujących sportowym wyczynom.

Rywalizacja międzyszkolna, tworzenie małych „lig” lokalnych powinna być przedmiotem większej niż obecnie troski. Program budowy boisk i stadionów – „orlików” – istotnie poprawia tu zaniedbania infrastrukturalne, ale musi być wspomóżony równoległymi działaniami organizacyjnymi. A z kolei w sporcie indywidualnym niezbędne jest wspieranie wybitnych uczniów, ułatwianie im poprzez programy indywidualne łączenia treningu z nauką.

Przedstawione sposoby kształtowania właściwych postaw i działań uczniów, oraz zakres ich realizacji w szkołach powinny być przedmiotem wnikliwej uwagi instytucji nadzoru pedagogicznego, w wykonaniu pkt. 1.4 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. i stanowić istotny element ogólnej oceny szkoły.

Kraków, 28.IX. 2010”.

2. Cele ewaluacji.

- Badanie znajomości i przestrzegania zasad bezpieczeństwa.
- Pozyskanie informacji na temat poczucia bezpieczeństwa w szkole - diagnozowanie niebezpiecznych miejsc i sytuacji na terenie szkoły.
- Zdiagnozowanie działań wychowawczych mających na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmocnienie właściwych zachowań.
- Identyfikacja słabych i mocnych stron ewaluowanego obszaru.
- Podniesienie skuteczności i efektywności działań.
- Dostarczenie informacji koniecznych do podejmowania decyzji.

3. Kryteria ewaluacji.

- Uczniowie czują się w szkole bezpiecznie i wiedzą, jakie zachowania są oczekiwane.
- W szkole diagnozuje się zachowania uczniów i podejmuje się działania wychowawcze mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań.
- Uczniowie prezentują właściwe zachowania.
- W szkole analizuje się podejmowane działania wychowawcze mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań
 - ❖ ocenia się ich skuteczność
 - ❖ modyfikuje w razie potrzeb, uwzględniając inicjatywy uczniów.

4. Opis ewaluacji.

a) podstawę stanowiły pytania kluczowe:

- Czy szkoła dba o bezpieczeństwo uczniów, jeśli tak to w jaki sposób?
- Czy uczniowie czują się w szkole bezpiecznie?
- Czy uczniowie wiedzą, jakich zachowań się od nich oczekuje?
- Jaka jest opinia rodziców/opiekunów prawnych o bezpieczeństwie w szkole?
- Czy szkoła rozpoznaje zagrożenia wśród uczniów?
 - jakie miejsca i sytuacje są postrzegane jako niebezpieczne?
- Czy podejmowane działania wpływają na poprawę bezpieczeństwa?
 - zmniejszenie / eliminowanie zagrożeń,
 - wzmacnianie właściwych zachowań

b) wykorzystane metody, techniki i narzędzia badań to:

- Ankieta dla rodziców uczniów klas 1-6
- Ankieta dla uczniów klas 1-6 (zróżnicowana pod względem wieku uczestników)
- Ankieta dla nauczycieli
- Wywiad z zastępcą dyrektora szkoły
- Zogniskowany wywiad grupowy (fokus) z pracownikami niepedagogicznymi
- Analiza dokumentów szkolnych

W badaniach posłużono się następującymi metodami:

- ilościową (ankiety dla rodziców, uczniów i nauczycieli),
- jakościową (analiza dokumentów, wywiad fokusowy, wywiad).

Grupę badawczą stanowili:

- rodzice uczniów klas 1-6 (z klas 1-3 – 46%; z klas 4-6 – 46%),
- uczniowie klas 1-6 (z klas 1-3 - 49%; z klas 4-6 – 76%),
- nauczyciele szkoły podstawowej (z klas 1-3 – 40%; z klas 4-6 – 60%)
- zastępca dyrektora szkoły,
- pracownicy niepedagogiczni (6 osób).

Podstawę przeprowadzonych badań stanowiły **ankiety skierowane zarówno do rodziców, ich dzieci, jak i nauczycieli.**

Dobór próby badawczej miał charakter losowy.

Kwestionariusz ankiety dla rodziców zawierał 17 pytań; **dla uczniów klas 1-3** składał się z 10 pytań, a **dla uczniów klas 4-6** z 18 pytań; **dla nauczycieli** zbudowany był z 16 pytań. Były to zarówno pytania zamknięte, jak i otwarte. Pytania zamknięte zawierały kafeterię odpowiedzi, z których ankietowany mógł wybrać jedną lub kilka odpowiedzi. Były one tak skonstruowane, aby nie ograniczały swobody wypowiedzi. Respondenci mieli możliwość podania własnych propozycji w kategorii „inne”, co pozwoliło dostrzec pozostałe istotne aspekty analizowanego obszaru. Odpowiedzi na pytania otwarte pozwoliły poznać indywidualne opinie oraz potrzeby i oczekiwania badanych kierowane pod adresem szkoły.

Badaniami objęto:

⇒ **166 rodziców** uczniów szkoły podstawowej co stanowi **46% ogółu rodziców** (**122 kobiety - 73%** ankietowanych i **44 mężczyzn - 27%** ankietowanych); w tym:

- rodziców uczniów klas **1-3** – **88** osób co stanowi **46%** ogółu rodziców tychże klas (71 kobiet - 81% i 17 mężczyzn - 19%),
- rodziców uczniów klas **4-6** – **78** osób co stanowi **46%** ogółu rodziców tychże klas (51 kobiet - 65% i 27 mężczyzn - 35%).

Badania ankietowe zostały przeprowadzone w listopadzie 2012 roku w czasie zebrań z rodzicami.

⇒ **95 uczniów** z klas **1-3** co stanowi **49%** ogółu uczniów tychże klas (**50 dziewczynek - 53%** ankietowanych i **45 chłopców - 47%** ankietowanych); w tym:

- z klas **pierwszych** – **16** osób (**17%**),
- z klas **drugich** – **47** osób (**49%**),
- z klas **trzecich** **32** osoby (**34%**).

Badania ankietowe zostały przeprowadzone w listopadzie 2012 roku na zajęciach wychowawczych.

⇒ **127 uczniów** z klas **4-6** co stanowi **76%** ogółu uczniów tychże klas (**58 dziewczynek - 46%** ankietowanych i **69 chłopców - 54%** ankietowanych); w tym:

- z klas **czwartych** – **46** osób (**36%**),
- z klas **piątych** – **44** osoby (**35%**),
- z klas **szóstych** **37** osób (**29%**).

Badania ankietowe zostały przeprowadzone w listopadzie 2012 roku na lekcjach dyspozycyjnych.

⇒ **30 nauczycieli** uczących w szkole podstawowej co stanowi **51% ogółu nauczycieli** (29 kobiet i 1 mężczyzna); w tym:

- nauczyciele uczący w klasach **1-3** - **12** osób (**40%**)
- nauczyciele uczący w klasach **4-6** - **18** osób (**60%**)

Badania ankietowe zostały przeprowadzone w listopadzie 2012 roku. W badaniu wzięła udział grupa nauczycieli uczących w klasach I-VI szkoły podstawowej, którą stanowili przedstawiciele poszczególnych zespołów przedmiotowych tj. nauczyciele: nauczania wczesnoszkolnego, przedmiotów humanistycznych, języków obcych, przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, religii, przedmiotów artystycznych, wychowania fizycznego, nauczycieli wspierających w klasach integracyjnych (w celu uzyskania odpowiedniej grupy reprezentatywnej).

Analizy wyników badań ankietowych dokonały Maria Batko-Kotaś i Dorota Przebinda.

FGI (focus group interview) – wywiad grupowy, zogniskowany został przeprowadzony przez moderatora – członka zespołu ewaluacyjnego Iwonę Gawrońską-Lachetę we współpracy z Beatą Żądło w dniu 25 lutego 2013 roku.

W spotkaniu wzięła udział grupa pracowników niepedagogicznych Szkoły Podstawowej nr 151 z Oddziałami Integracyjnymi składająca się z 6 osób, które reprezentowały poszczególne szczeble administracji szkolnej.

Materiał uzyskany w efekcie przeprowadzenia FGI to cyfrowy zapis nagrania z dyktafonu, notatki prowadzone przez osobę asystującą oraz sporządzone przez moderatora zaraz po zakończeniu badania. Sporządzono stenogram nagrania audio.

Rozmowa z zastępcą dyrektora szkoły- Panem Markiem Kusiem miała na celu dostarczenie informacji w jaki sposób od strony formalnej szkoła dba o bezpieczeństwo uczniów.

Rozmowa została przeprowadzona przez Monikę Czekańską-Bułę w dniu 4 marca 2013 roku.

Analiza dokumentów dotyczyła głównie procedur obowiązujących w zakresie dbałości o bezpieczeństwo uczniów w szkole. Analizie poddano dokumentację szkolną m.in. Statut Szkoły, Program Wychowawczy, Program Profilaktyki, dzienniki lekcyjne, plan dyżurów nauczycieli.

Analizy dokumentów dokonała Maria Głowacka.

c) warunki w jakich dane były zbierane

Badania zostały przeprowadzone w warunkach szkolnych. Zbieranie danych miało miejsce od października do marca bieżącego roku szkolnego.

W październiku 2012 roku przeprowadzono badania pilotażowe, następnie ankietę wśród nauczycieli; 29 listopada 2012 roku podczas zebrań z rodzicami - ankietę dla rodziców uczniów klas I-VI; w listopadzie na lekcjach wychowawczych – ankietę dla uczniów z klas I-VI.

Wywiad grupowy z pracownikami niepedagogicznymi (fokus) zorganizowano 25 lutego 2013 roku w gabinecie pracownika BHP, a analizy dokumentów dokonano w marcu 2013 roku.

Dane uzupełniono o rozmowę z zastępcą dyrektora szkoły przeprowadzoną 4 marca 2013 roku (co w projekcie ewaluacji nie było wcześniej uwzględnione).

II. PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ

Zgodnie z przedmiotem ewaluacji pytania ankietowe, wywiad fokusowy, analiza dokumentów oraz rozmowa z zastępcą dyrektora szkoły miały wyjaśnić kwestie dotyczące:

- Czy szkoła dba o bezpieczeństwo uczniów, jeśli tak to w jaki sposób?
- Czy uczniowie czują się w szkole bezpiecznie?
- Czy uczniowie wiedzą, jakich zachowań się od nich oczekuje?
- Jaka jest opinia rodziców/opiekunów prawnych o bezpieczeństwie w szkole?
- Czy szkoła rozpoznaje zagrożenia wśród uczniów?
 - jakie miejsca i sytuacje są postrzegane jako niebezpieczne?
- Czy podejmowane działania wpływają na poprawę bezpieczeństwa?
 - zmniejszenie / eliminowanie zagrożeń,
 - wzmacnianie właściwych zachowań

1. Czy szkoła dba o bezpieczeństwo uczniów, jeśli tak to w jaki sposób?

Dbając o bezpieczeństwo uczniów, szkoła posiada jasno określone zasady dotyczące przestrzegania norm społecznych zapisane w następujących dokumentach: Statut Szkoły, Program Wychowawczy, Programy Profilaktyki. Uczniowie zapoznawani są z tymi dokumentami na godzinach wychowawczych, a rodzice na zebraniach. Szkoła posiada wewnętrzne akty prawne (regulaminy, procedury) związane z bezpiecznym pobytem dziecka w szkole. Zasady bezpieczeństwa uczniowie poznają na poszczególnych lekcjach (m.in. regulaminy pracowni, sal gimnastycznych, wycieczek), podczas apeli oraz pogadanek.

55% badanych rodziców uczniów klas 1-6 - stwierdziło, że w szkole normy społeczne są zawsze respektowane.

31% uczniów zdecydowanie stwierdziło, że normy są zawsze przestrzegane, a 41%, że nie zawsze.

Wśród nauczycieli 86% ankietowanych stwierdziło, że w szkole nie zawsze są przestrzegane normy społeczne.

Na podstawie rozmowy z zastępcą dyrektora szkoły wynika, że od strony formalnej dba o bezpieczeństwo uczniów poprzez:

- przestrzeganie zasad zawartych w instrukcjach bezpieczeństwa pożarowego, oraz organizowanie ćwiczeń ewakuacji w razie zagrożenia życia, BHP,
- kursy pracownicze BHP, OC (wszyscy pracownicy są przeszkoleni z zakresu BHP oraz ppoż),
- monitoring szkoły,
- dozory Straży Miejskiej, Solid Security,
- opracowywanie harmonogramów dyżurów i ich systematyczną kontrolę.

Na podstawie wywiadu z pracownikami niepedagogicznymi szkoły stwierdzono, że podejmują oni działania zwiększające bezpieczeństwo uczniów w szkole:

- kontrolują wejścia i wyjścia osób trzecich na teren szkoły,
- dbają, by dzieci podczas trwania zajęć szkolnych nie opuszczały terenu szkoły,
- kontrolują korzystanie z boksów w szatni,
- usuwają na bieżąco usterki na terenie szkoły,
- obserwują i na bieżąco reagują na niewłaściwe zachowania uczniów,
- prowadzona jest ewidencja wypadków oraz zapisy sposobów udzielenia pierwszej pomocy (protokoły powypadkowe).

W oparciu o ankiety przeprowadzone wśród nauczycieli stwierdzono, że:

- w szkole są podejmowane działania wychowawcze mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań (90%) poprzez nagradzanie (54%), rozmowy (50%) i lekcje, programy wychowawcze (38%).
- nauczyciele systematycznie, aktywnie realizują plan dyżurów podczas przerw międzylekcyjnych oraz przestrzegają zasad BHP.

W szkole istnieje stały zestaw metod dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa. Do tych działań zaliczamy m.in.

- działania profilaktyczne, spotkania z policją, strażą miejską, pedagogiem, psychologiem,
- dobrą współpracę w zespole pracowników szkolnych (pedagogicznych i niepedagogicznych) i szybką reakcją,
- działania prewencyjne w postaci m.in. dyżurów, monitoringu, ograniczania dostępu osób postronnych, rozdzielanie-zróźnicowanie przerw dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum, zamknięcie segmentu szkoły podstawowej,
- dbałość o infrastrukturę szkolną i eliminację wszelkich potencjalnych zagrożeń (pomieszczenia, w których przebywają uczniowie są urządzone tak, aby były bezpieczne dla dzieci np. założono wykładziny antypoślizgowe; usuwanie usterek, przeglądy techniczne),
- pogłębianie przez nauczycieli wiedzy i umiejętności poprzez uczestnictwo w różnych formach doskonalenia zawodowego dotyczących rozwoju społecznego dzieci, zapobieganiu i likwidowaniu zachowań niepożądanych oraz tworzeniu warunków sprzyjających wyzwolaniu zachowań pozytywnych, zgodnych z przyjętymi normami społecznymi.

WNIOSEK KOŃCOWY

Szkoła dba o zapewnienie bezpieczeństwa uczniom poprzez podejmowanie różnego rodzaju działań.

2. Czy uczniowie czują się w szkole bezpiecznie?

Wszystkie badane grupy wysoko oceniają poczucie bezpieczeństwa uczniów w szkole.

- 94% nauczycieli uważa, iż ich podopieczni czują się w szkole bezpiecznie.
- 78% uczniów klas 1-3 czuje się w szkole bezpiecznie, pozostali (19%) nie mają wyrobionego zdania na ten temat.
- 77% uczniów klas 4-6 czuje się w szkole bezpiecznie.
- 83% badanych rodziców klas 1-6 uważa, że ich dziecko ma bardzo wysokie i wysokie poczucie bezpieczeństwa w szkole. Zaledwie 1% uważa, że ich dziecko w szkole nie czuje się bezpiecznie.

Na pytanie o poczucie bezpieczeństwa badane grupy wskazują na jego wysoki poziom. Jednak pytani o faktyczne zdarzenia przemocowe wskazują na ich występowanie, potrafią wskazać sprawców.

Zdaniem młodszych dzieci sprawcami poczucia zagrożenia są starsi koledzy i koleżanki. Tak uważa 41% ankietowanych. Natomiast 37% wskazuje na koleżanki i kolegów z klasy. O braku poczucia bezpieczeństwa informują rodziców – 66%, wychowawców – 40%, nauczycieli 38%. Natomiast zdaniem uczniów klas 4-6 sprawcami braku poczucia bezpieczeństwa są koleżanki i koledzy z klasy-43%, z czego zdecydowaną większość stanowią chłopcy - 63%. Z badań wynika, że pytani uczniowie byli ofiarami lub świadkami przemocy. O zaistniałych zdarzeniach informowali wtedy: rodziców- 50%; nauczycieli- 45%; wychowawców- 43%. W wyniku zgłoszenia zdarzenia 79% ankietowanych stwierdziło, że sytuacja się poprawiła. Podobnego zdania są rodzice i nauczyciele. Według rodziców sprawcami przemocy są starsi uczniowie - 51% oraz koledzy, koleżanki z klasy 49%. Tutaj także najczęściej wskazują chłopców – 71% jako sprawców braku poczucia bezpieczeństwa ich dzieci. 52% rodziców nie udzieliło odpowiedzi na pytanie czy dziecko było świadkiem lub ofiarą przemocy. Osobami, które były informowane o zdarzeniu byli zdaniem rodziców wychowawcy -40% lub inni rodzice -34%. 28% badanych nikogo nie informowało.

70% badanych rodziców nie odpowiedziało na pytanie dotyczące wyniku zgłoszenia przemocy wobec dziecka. Ci, którzy zabrali głos uznali, że w 77% zgłoszenie dało pozytywny rezultat. Zdaniem 11% respondentów - zgłoszenie nic nie pomogło.

Ankietowani nauczyciele jako źródło zagrożenia dla uczniów w pierwszej kolejności wskazali na ich rówieśników – 63%, a następnie na starszych kolegów i koleżanki – 47%. Nauczyciele również wskazują głównie chłopców jako sprawców braku poczucia bezpieczeństwa przez innych – 73%.

WNIOSEK KOŃCOWY

Uczniowie czują się bezpiecznie, choć czasem zdarza się, że doświadczają ze strony innych uczniów różnego rodzaju niewłaściwych zachowań, mających najczęściej charakter agresji słownej.

3. Czy uczniowie wiedzą, jakich zachowań się od nich oczekuje?

Zdaniem ankietowanych uczniów klas 1-3 głównymi źródłami informacji o wymaganym zachowaniu są rodzice – 85% oraz nauczyciele – 73%. Natomiast dla uczniów klas 4-6 w pierwszej kolejności są to wychowawcy klas – 69%, a potem rodzice – 62%. Dla rodziców tym źródłem są wychowawcy klas – 86%. Analizując dane można stwierdzić, że wychowawca klasy odgrywa główną rolę w zapoznawaniu zarówno uczniów jak i rodziców z normami społecznymi obowiązującymi w szkole, w tym zachowaniami jakich oczekuje się od uczniów. Według badań, nauczyciele komunikują uczniom, jakich zachowań się od nich oczekuje.

Sposoby informowania uczniów są następujące:

- pogadanki,
- zajęcia i rozmowy podczas godzin wychowawczych,
- jasne określanie zasad zachowania i konsekwencji wynikających z ich nieprzestrzegania (kodeks grupy, klasowy regulamin),
- rozmowy z uczniem w konkretnej sytuacji zagrożenia lub bezpośrednio po sytuacji, w której doszło do złamania danej normy społecznej – przypomnienie obowiązujących zasad, powoływanie się na Statut Szkoły, klasowy regulamin. Takie sytuacje mają również miejsce podczas pełnienia dyżurów.

Ankietowani nauczyciele najczęściej przekazują swoje oczekiwania wobec uczniów:

- rozmawiając z nimi (66%),
- prowadząc lekcje wychowawcze (33%),
- podczas każdej sytuacji wymagającej reakcji (33%),
- podczas wspólnego rozwiązywania problemów (15%).

Podobnie odpowiadali pracownicy szkoły. Oni również komunikują uczniom jakich zachowań od nich oczekują. Ma to miejsce podczas przerw, bądź w rozmowach indywidualnych.

Z badań wynika, że uczniowie otrzymują informacje dotyczące wymaganych zachowań zarówno od rodziców jak i od nauczycieli. Odpowiedzieli tak ankietowani uczniowie, nauczyciele jak i rodzice. Uczniowie klas 4-6 z trudnością samodzielnie nazywają wymagania stawiane im w zakresie poszczególnych norm zachowania, deklarują jednak, że z rozmów, przeprowadzanych na lekcjach wychowawczych oraz doświadczanych sytuacji wiedzą, że wymaga się od nich:

- w zakresie wypełniania obowiązków szkolnych - odrabiania zadań domowych (42%);
- w zakresie kultury osobistej - przestrzegania kultury słowa (24%);
- w zakresie relacji z rówieśnikami - niesienia pomocy innym (13%).

Ankietowani nauczyciele powiedzieli, że normami zachowania, których oczekują od podopiecznych są:

- w zakresie wypełniania obowiązków - odrabiania zadań domowych (52%) i przygotowywania się do lekcji (48%);
- w zakresie kultury osobistej - kultury słowa (63%), szacunku wobec innych (41%);
- w zakresie relacji z rówieśnikami - tolerancji (33%) i braku agresji (30%).

Prawie połowa ankietowanych rodziców nie odpowiedziała na pytanie dotyczące jakich zachowań oczekuje się od ich dziecka w szkole.

Rodzice podobnie jak i dzieci mieli trudności z samodzielny wymieniem oczekiwanych norm zachowania, tylko połowa ankietowanych odpowiedziała na to pytanie. Pozostali rodzice powiedzieli, że normami społecznymi, których oczekują nauczyciele od ich dzieci są:

- zakresie wypełniania obowiązków szkolnych - odrabianie zadań domowych (53%);
- w zakresie kultury osobistej – kultura wystawiania się (19%);
- w zakresie relacji z rówieśnikami - tolerancja (28%).

Mając do wyboru nazwane wymagania:

- uczniowie klas 1-3 uważają, że najczęściej:

- stosują zwroty grzecznościowe (87%),
- dbają o sprzęt (85%),
- nie używają wulgaryzmów (84%),
- dbają o higienę (84%),
- są aktywni (82%)

- uczniowie klas 4-6 uważają, że najczęściej:

- zachowują kulturę osobistą (80%),
- szacunek wobec nauczycieli i personelu szkoły (76%),
- odrabiają zadania (76%).

Mając do wyboru nazwane wymagania, za najważniejsze normy społeczne ankietowani nauczyciele uważają:

- kulturę osobistą (90%),
- tolerancję (66%),
- szacunek wobec nauczyciela (66%),
- troskę o wspólne dobro (66%),
- odpowiedzialność (55%),
- wspólne rozwiązywanie problemów (45%),
- nieużywanie wulgaryzmów (45%).

Badani rodzice uczniów klas 1-6 jako normy przestrzegane przez dzieci wymieniali:

- odrabianie zadań (84%),
- szacunek wobec nauczyciela (76%),
- kulturę osobistą (76%),
- nieużywanie wulgaryzmów (72%),
- tolerancję (71%),
- estetyczny wygląd (70%),
- dbanie o mienie szkolne (65%).

WNIOSEK KOŃCOWY

Uczniowie wiedzą jakich zachowań się od nich oczekuje, lecz samodzielnie nie potrafią ich nazwać.

Nauczyciele powinni uświadamiać uczniów jaki jest zakres ich obowiązków szkolnych, kultury osobistej i relacji z rówieśnikami, aby samodzielnie potrafili nazywać zachowania, które w rzeczywistości sami stosują.

Szkoła powinna wznowić działania związane z pedagogizacją rodziców.

4. Jaka jest opinia rodziców/opiekunów prawnych o bezpieczeństwie w szkole?

Na podstawie badań stwierdzono:

- 83% rodziców uczniów klas 1-6 uważa, że ich dziecko ma bardzo wysokie i wysokie poczucie bezpieczeństwa w szkole. Zaledwie 1% uważa, że ich dziecko w szkole nie czuje się bezpiecznie.
- 65% badanych wskazało, że przyczynami braku pełnego poczucia bezpieczeństwa są:
 - przezywanie (53%),
 - wyśmiewanie (43%),
 - używanie wulgaryzmów (41%),
 - zaczepki słowne (40%),
 - obrażanie (33%).
- Rodzice uczniów klas 1-6 jako sprawców braku poczucia bezpieczeństwa ich dzieci najczęściej wskazują starszych uczniów (51%) i kolegów, koleżanki z klasy (49%); w tym na chłopców (71%).
- Jako niebezpieczne miejsca rodzice uczniów klas 1-3 kolejno wskazują na:
 - korytarz (48%),
 - świetlicę (44%),
 - toaletę (42%),
- Jako niebezpieczne miejsca rodzice uczniów klas 4-6 kolejno wskazują na:
 - szatnię (36%),
 - toaletę (35%),
 - korytarz (33%).
- Podsumowując jako niebezpieczne miejsca rodzice uczniów klas 1-6 wskazują kolejno na:
 - korytarz (41%),
 - toaletę (39%),
 - szatnię (30%).
- 55% badanych rodziców uczniów klas 1-6 odpowiedziało, że są respektowane normy społeczne. Tylko 2% uważa, że w szkole nie są respektowane normy społeczne. Pozostali badani nie mieli określonego jednoznacznie zdania.
- W sytuacji, gdy dziecko było ofiarą przemocy lub jej świadkiem to osobami, które były informowane o zdarzeniu byli zdaniem rodziców wychowawcy - 40% lub inni rodzice - 34%. 28% badanych nikogo nie informowało.
- 70% badanych rodziców nie odpowiedziało na pytanie dotyczące wyniku zgłoszenia przemocy wobec dziecka. Ci, którzy zabrali głos uznali, że w 77% zgłoszenie dało pozytywny rezultat. Zdaniem 11% respondentów - zgłoszenie nic nie pomogło.
- 47% rodziców odpowiedziało, że szkoła podejmuje działania eliminujące zagrożenia. Wśród wymienionych działań wychowawczych zwrócono przede wszystkim uwagę na rozmowy z uczniami. 34% ankietowanych rodziców uczniów klas 1-6 nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. 34% badanych rodziców uważa, że podejmowane działania przynoszą oczekiwany efekt. Pozostali nie wiedzą (36%) lub ich zdaniem nie zawsze dostrzegają pozytywny efekt działań (29%).
- 67% badanych rodziców uczniów klas 1-6 nie miało pomysłów na poprawę bezpieczeństwa ich dziecka w szkole.

WNIOSEK KOŃCOWY

W opinii rodziców poziom bezpieczeństwa w szkole jest bardzo wysoki.

5. Czy szkoła rozpoznaje zagrożenia wśród uczniów?

Jakie miejsca i sytuacje są postrzegane jako niebezpieczne?

Wszyscy ankietowani nauczyciele przyznali, że w szkole diagnozuje się zachowanie uczniów. Zdaniem badanych zachowanie uczniów w szkole diagnozują przede wszystkim wychowawcy klas (97%). Pozostałe osoby diagnozujące zachowania uczniów to nauczyciele (41%), pedagog szkolny (28%), zespoły nauczycieli (3%).

Diagnoza zachowań uczniów prowadzona jest za pomocą różnych narzędzi.

Należą do nich m.in.:

- obserwacja i prowadzone na jej podstawie karty obserwacji zachowania w różnych sytuacjach społecznych (przerwy, uroczystości szkolne i klasowe, wycieczki, zajęcia pozalekcyjne itp.),
- ankiety skierowane do uczniów i ich rodziców,
- badania za pomocą technik socjometrycznych,
- ocena zachowania, samoocena uczniów ich analiza,
- analiza ocen z zachowania oraz frekwencji,
- rozmowy z innymi nauczycielami, spotkania zespołów samokształceniowych,
- wywiady środowiskowe,
- korzystanie z pomocy podmiotów zewnętrznych, takich jak np. Ośrodek Pomocy Społecznej.

Podsumowując można stwierdzić, że w szkole prowadzone są dwa typy analizy:

- podejmowane przez specjalistów (psycholodzy, pedagodzy, socjoterapeuci, pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych, ośrodków pomocy społecznej, pomocy rodzinie),
- prowadzone przez nauczycieli głównie wychowawców (np. każdy wychowawca prowadzi teczkę wychowawcy, sam analizuje własne działania i opracowuje sprawozdania).

Uczniowie, rodzice i nauczyciele uważają, że szkoła jest miejscem bezpiecznym. Dzięki prowadzonym dyżurom, monitoringowi, dobrej znajomości uczniów przez wszystkich członków grona pedagogicznego, wychowankowie czują się w niej bezpiecznie.

Niemniej jednak wszystkie badane grupy wskazują miejsca, w których uczniowie odczuwają poczucie zagrożenia.

- Według nauczycieli najmniej bezpieczne dla dzieci są toalety (60%).
W następnej kolejności wymieniali: korytarz szkolny (28%), schody (24%), szatnie wychowania fizycznego (24%), okolice sklepiku (24%), szatnie ogólne (20%).
- 41% badanych uczniów klas 1-3 wskazało świetlicę, jako miejsce, gdzie czują się najmniej bezpiecznie. W następnej kolejności wymienili: toaletę (30%), schody (28%), okolice sklepiku (25%), korytarze (20%).
- Z analizy ankiet wynika, że uczniowie klas 4-6 w budynku szkolnym czują się bezpiecznie. Pomimo tego 26% ankietowanych wskazało toaletę, jako miejsce, gdzie czują się najmniej bezpiecznie. W następnej kolejności badani wymienili: korytarze szkolne (20%), okolice sklepiku (17%), schody (17%).
- Jako niebezpieczne miejsca rodzice uczniów klas 1-3 kolejno wskazują na korytarz (48%), świetlicę (44%), toaletę (42%), schody (25%), szatnię (23%), sklepiak (22%), salę lekcyjną (11%), stołówkę (8%), szatnię wychowania fizycznego (8%).

- Jako niebezpieczne miejsca rodzice uczniów klas 4-6 kolejno wskazują na szatnię (36%), toaletę (35%), korytarz (33%), szatnię wychowania fizycznego (15%), salę gimnastyczną (15%), schody (12%), sklepik (11%), świetlicę (7%).
- W wywiadzie fokusowym pracownicy niepedagogiczni wskazali miejsca, w których według nich częściej niż gdzie indziej zdarzają się zachowania niewłaściwe. Są to: toalety, łączniki, okolice sklepiu, schody, szatnie, łazienki.

Nauczyciele stwierdzili, że na poczucie zagrożenia mają wpływ następujące zachowania: wyśmiewanie (57%), izolowanie w klasie (46%), grożenie, zastraszanie (46%), bicie, kopanie, popychanie (46%).

W dalszej kolejności wymieniane są: zaczepki słowne (43%), wulgaryzmy (40%), przezywanie (40%), obrażanie, ośmieszanie (36%), obgadywanie (32%), rozpowszechnianie plotek i oszczerstw (również poprzez sms-y i Internet; 32%), okradanie (21%), wymuszanie pieniędzy (21%), niszczenie własności (18%), zmuszanie do różnych rzeczy (7%).

Uczniowie klas 1-3 w wyższym stopniu obawiają się agresji słownej niż fizycznej. Najwięcej badanych uczniów (53%) wskazuje na przezywanie. Kolejnymi przyczynami, które wywołują brak poczucia bezpieczeństwa to: wulgarne wypowiedzi (46%), wyśmiewanie (44%), grożenie (41%), zaczepki słowne, obrażanie, ośmieszanie (34%). Jeżeli chodzi o agresję fizyczną – najwięcej ankieterowanych wskazuje na bicie, kopanie, popychanie (46%), zabieranie rzeczy (32%).

Uczniowie z klas 4-6 obawiają się ze strony innych osób agresji fizycznej najczęściej w postaci bicia, kopania lub popychania (44%) oraz słownej, a najwięcej obgadywania (44%) i przezywania (42%). Kolejnymi przyczynami, które wywołują brak poczucia bezpieczeństwa to: wyśmiewanie (34%), wulgarne wypowiedzi (33%), obrażanie, ośmieszanie (31%).

Rodzice uczniów z klas 1-6 jako główne przyczyny braku poczucia bezpieczeństwa najczęściej wskazują na agresję słowną w postaci przezywania (53%), wyśmiewania (43%), wulgaryzmów (41%), zaczepek słownych (40%), obrażania (33%), a w następnej kolejności wskazują na przemoc fizyczną – głównie bicie, kopanie lub popychanie (27%).

WNIOSEK KOŃCOWY

W szkole diagnozuje się zachowanie uczniów i wykorzystuje się wyniki diagnozy do tworzenia różnego rodzaju programów profilaktyczno-wychowawczych, zaradczych oraz do dalszej pracy dydaktyczno-wychowawczej.

W zależności od grupy badawczej miejscami postrzeganymi jako niebezpieczne są:

- korytarze, świetlica (rodzice uczniów klas 1-3),
- szatnia, toalety (rodzice uczniów 4-6),
- świetlicę, toalety (uczniowie klas 1-3),
- toalety, korytarze (uczniowie klas 4-6),
- toalety, korytarze, schody (nauczyciele).

6. Czy podejmowane działania wpływają na poprawę bezpieczeństwa? (zmniejszenie / eliminowanie zagrożeń, wzmacnianie właściwych zachowań)

W szkole ocenia się skuteczność działań mających na celu eliminowanie zagrożeń, wzmacnianie właściwych zachowań oraz modyfikuje je w razie potrzeb np. poprzez zmiany zapisów w Statucie Szkoły, w Programie Profilaktyki i Programie Wychowawczym Szkoły; czy zmiany metod pracy z uczniami, wdrażanie nowych programów, projektów. Zespół wychowawców i wiązki nauczycieli uczących w danej klasie na bieżąco analizują poszczególne przypadki zachowań uczniów, ustalają indywidualne sposoby pracy z wychowankami i ich rodzicami, czuwają nad ich wprowadzeniem oraz przebiegiem. Wnioski przekazywane są gronu pedagogicznemu. Dokumentację stanowią indywidualne teczki, w których gromadzi się informacje dotyczące diagnozy sytuacji i problemów dziecka oraz form udzielanej mu pomocy.

W placówce podejmuje się działania mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań. Do działań tych zaliczyć można m.in.

- realizację zapisów w w/w dokumentach szkolnych,
- monitoring,
- dyżury nauczycieli dostosowane do zdiagnozowanych zagrożeń,
- organizowanie zajęć, konkursów, akcji we współpracy z instytucjami zajmującymi się bezpieczeństwem (spotkania z przedstawicielem policji lub straży miejskiej, „BRD”, „Bezpiecznie w domu w szkole i na ulicy”),
- realizację programów profilaktyczno-wychowawczych („Spójrz inaczej”); tematyki dotyczącej bezpieczeństwa na godzinach wychowawczych,
- działania profilaktyczne wyprzedzające wystąpienie problemu np. zajęcia socjoterapeutyczne, spisywanie kontraktów z uczniami, przygotowywanie przez uczniów materiałów na lekcje wychowawcze, tworzenie gazetek, plakatów,
- przekazywanie wychowankom i ich rodzicom informacji o potencjalnych zagrożeniach (ulotki, plakaty),
- udział w ogólnopolskich akcjach (Dzień Bezpiecznego Internetu),
- organizację akcji charytatywnych (Samorząd Szkolny, PCK),
- informowanie rodziców o niepożądanych zachowaniach dzieci jak również o wzorowym zachowaniu dzieci,
- samodzielne rozwiązywanie problemów przez wychowawców lub we współpracy z rodzicami uczniów,
- współpracę z PPP oraz instytucjami pomagającymi rozwiązywać sytuacje trudne celem wsparcia dziecka i rodzica,
- przy zaburzonej współpracy, np. w przypadku rodzin dysfunkcyjnych, nawiązywanie współpracy z instytucjami takimi, jak: PPP, policja, kurator sądowy, sąd rodzinny.

Działania te są dokumentowane w dziennikach lekcyjnych, teczkach wychowawców, dokumentacji pedagoga szkolnego, planach i sprawozdaniach poszczególnych zespołów samokształceniowych i protokołach Rad Pedagogicznych.

W wyniku przeprowadzonych diagnoz szkoła podejmuje działania eliminujące zagrożenia.

- Według ankietowanych **nauczycieli** wyniki diagnozy omawiane są na radach pedagogicznych i w zespołach samokształceniowych nauczycieli (43%). Mają wpływ na tematykę zajęć wychowawczych (26%) i rozmów z rodzicami (22%) oraz na dalszą analizę zachowania (17%) i obserwację (9%).
- Nauczyciele stwierdzili, że w szkole są podejmowane działania wychowawcze mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań (90%) poprzez nagradzanie (54%), rozmowy (50%) oraz lekcje, programy wychowawcze (38%). Nie zawsze (66%) podejmowane działania wychowawcze przynoszą oczekiwane efekty. Tylko 25% ankietowanych nauczycieli zdecydowanie uważa, że podejmowane działania wychowawcze przynoszą oczekiwane efekty.
- Badani nauczyciele uważają, że najczęstszą reakcją na niewłaściwe zachowanie ucznia są: indywidualne rozmowy (90%), upomnienia słowne (86%) i rozmowy z rodzicami (86%). Kolejno wymieniane to: uwagi pisemne (73%) oraz udzielanie kar statutowych (37%).
- Najskuteczniejsze metody eliminowania niepożądanych zachowań uczniów to: poinformowanie rodziców (83%), pogadanki z wychowawcą (59%), rozmowy z pedagogiem szkolnym (45%), spotkania, warsztaty z innymi osobami – specjalistami np. policjantem, psychologiem (38%)
- Według ankietowanych nauczycieli najczęstszą reakcją na właściwe zachowania są: pochwały ustne (93%) i rozmowy z rodzicami (80%). Kolejno wymieniane to: pochwały pisemne (63%), udzielanie nagród zgodnie ze statutem szkoły (63%) oraz indywidualne rozmowy z uczniem (57%).
- Blisko połowa ankietowanych **rodziców** odpowiedziała, że szkoła podejmuje działania eliminujące zagrożenia. (34% ankietowanych rodziców uczniów klas 1-6 nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie.) Wśród wymienionych działań wychowawczych zwrócono przede wszystkim uwagę na rozmowy z uczniami.
- Zdaniem rodziców uczniów klas 1-3 podejmowane działania odnoszą spodziewany efekt wychowawczy (39%). Według 27% ankietowanych podejmowane działania nie zawsze odnoszą oczekiwane efekty. Tylko 28% badanych rodziców uczniów klas 4-6 uważa, że podejmowane działania przynoszą oczekiwany efekt. Pozostali nie wiedzą (40%) lub ich zdaniem nie zawsze dostrzegają pozytywny efekt działań (32%).
Podsumowując, 34% badanych rodziców uczniów klas 1-6 uważa, że podejmowane działania przynoszą oczekiwany efekt. Pozostali nie wiedzą (36%) lub ich zdaniem nie zawsze dostrzegają pozytywny efekt działań (29%).
- Najczęstszym działaniem podejmowanym przez nauczycieli zdaniem ankietowanych rodziców uczniów klas 1-6 jest upomnienie słowne (87%), uwaga pisemna (74%) i rozmowa z rodzicami (72%).
- Zdaniem 78% ankietowanych rodziców uczniów klas 1-6 najskuteczniejszą metodą eliminowania niepożądanych zachowań dzieci jest poinformowanie rodziców (78%), następnie pogadanka z wychowawcą (69%).
- Najczęściej nauczyciele według ankietowanych rodziców uczniów klas 1-6 udzielają pochwał ustnych (90%).

- Ankietowani **uczniowie klas 1-3** wymienili upomnienia słowne (70%) jako najczęstszą reakcję nauczycieli na niewłaściwe zachowania. Kolejne to kary (19%) rozmowa z pedagogiem szkolnym (9%) oraz wezwanie rodziców (5%)
- Najczęściej postrzeganą przez ankietowanych **uczniów klas 4-6** reakcją nauczycieli na niewłaściwe zachowania są upomnienia słowne (77%) i uwagi pisemne (70%). Inne reakcje to: rozmowa z rodzicami (46%), indywidualna rozmowa z uczniem (33%), kary zgodne ze statutem szkoły (19%).
- Najskuteczniejszą według ankietowanych metodą zwalczania niewłaściwych zachowań jest poinformowanie rodziców (56%) i pogadanka z wychowawcą (55%), a także rozmowa z dyrektorem (53%) i upomnienie słowne (53%). Filmy, przedstawienia o tematyce profilaktycznej wskazuje 12% ankietowanych, a spotkania, warsztaty z innymi osobami – specjalistami np. policjantem, psychologiem 11% badanych.
- Reakcją nauczycieli na zachowania zgodne ze statutem szkoły są różnego rodzaju pochwały np. pochwała przed rodzicami – tak uważa 68% ankietowanych uczniów klas 1-3; pochwała przed klasą – takie zdanie ma 63% badanych oraz według 37% - pozytywna uwaga, wpis do zeszytu.
- Najczęściej wymienianą przez ankietowanych uczniów klas 4-6 reakcją nauczycieli na zachowania zgodne ze statutem szkoły są różnego rodzaju pochwały: pochwała ustna - 84%; pochwała pisemna – 57%) oraz rozmowy: z rodzicami - 30%, z uczniem – 13%. Inne reakcje to nagrody zgodne ze statutem (16%).

WNIOSEK KOŃCOWY

W szkole podejmowane są różnego rodzaju działania wychowawcze, które eliminują zagrożenia oraz wzmacniają właściwe zachowania.

Szkoła powinna konsekwentnie kontynuować wyżej wymienione działania.

WNIOSKI

Analiza zebranego materiału pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków:

1. Szkoła dba o zapewnienie bezpieczeństwa uczniom poprzez podejmowanie różnego rodzaju działań.
2. Uczniowie czują się w szkole bezpiecznie, wiedzą jakich zachowań się od nich oczekuje, nie zawsze przestrzegają norm społecznych obowiązujących w szkole, w związku z tym zdarza się, że doświadczają ze strony innych uczniów różnego rodzaju niewłaściwych zachowań, mających najczęściej charakter agresji słownej.
3. Nauczyciele powinni częściej nazywać konkretne działania w zakresie obowiązków szkolnych, kultury osobistej i relacji z rówieśnikami, aby uczniowie samodzielnie potrafili nazywać zachowania, które w rzeczywistości sami stosują.
4. Uczniowie wiedzą, jakich zachowań się od nich oczekuje, ale nie zawsze przestrzegają norm społecznych obowiązujących w szkole.
5. Nauczyciele komunikują uczniom, jakich zachowań się od nich oczekuje oraz podejmują różnego rodzaju działania wychowawcze, które eliminują zagrożenia oraz wzmacniają właściwe zachowania.
6. W szkole diagnozuje się zachowanie uczniów a wyniki diagnozy są wskazówką do pracy z dzieckiem, służą do tworzenia różnego rodzaju programów profilaktyczno-wychowawczych, poradniczych oraz do dalszej pracy dydaktyczno-wychowawczej.

PODSUMOWANIE

Szkoła, by zwiększyć poczucie bezpieczeństwa całej społeczności szkolnej, powinna kontynuować dotychczasowe działania wychowawcze oraz podejmować nowe działania przynoszące pożądany efekt wychowawczy.

REKOMENDACJE

1. Organizowanie pedagogizacji dla rodziców.
2. Systematycznie wykorzystywać zapisy statutowe dotyczące wspierania pożądanych i eliminowania niewłaściwych zachowań oraz uświadamiać konsekwencje prawne z nich wynikające, aby wpływać na większe poczucie bezpieczeństwa w szkole.
3. Uświadamiać uczniów jakie zachowania wchodzą w zakres ich obowiązków szkolnych, kultury osobistej i relacji z rówieśnikami, aby samodzielnie potrafili je nazywać i stosować.

